

מסורת הש"ס

(א) מילתא פי כהנא, (ב) נקישת קא תרנגול לנגחא בלי ערוך, (ג) נפשי לבי לה ותי בלקוש, (ד) סהדין ק, (ה) נפשיה וספסול טוטה יל דיה ועלמא דיהי חמיס, (ו) פילא, (ז) ונהי לב, (ח) נפשיה כב, (ט) נפשיה לה: [נפשיה כב, (י) מיל ד, (יא) נפשיה כב, (יב) נפשיה יב, (יג) נפשיה יב, (יד) נפשיה יב, (טו) נפשיה יב, (טז) נפשיה יב, (יז) נפשיה יב, (יח) נפשיה יב, (יט) נפשיה יב, (כ) נפשיה יב, (כא) נפשיה יב, (כב) נפשיה יב, (כג) נפשיה יב, (כד) נפשיה יב, (כה) נפשיה יב, (כו) נפשיה יב, (כז) נפשיה יב, (כח) נפשיה יב, (כט) נפשיה יב, (ל) נפשיה יב.

זה יהושע. שעלה עם משה עד חומי ההר שנאמר (שמות כד) ויקם משה ויהושע אשר עמו ועל משה אל הר סיני והמתין לו יהושע שם כל מי יום שנאמר וישמע יהושע את קול העם כרעה למדנו שלא היה עמם ושם היה יורד לו מן כנגד כל ישראל: עד מתי אלה מנבכ דכריס ומביא עלינו. מאין לך: חמש עשרה אלה מלמעלה. אם תאמר מלמעלה לארץ ולא פירש בנה או בקצעה ודי חמש עשרה בנה. וכו': סיבה סידי פניא. היאך עלמה לראשי ההרים אלה על כרחן מלמעלה דקרא מן ה' השמים הוא והכי קאמר על ידי גשמים גברו ט"ו אמה וכן התהוו יאלו תחלה למלאות הבקעות והשפלות עד ששאו לראשי ההרים: מרובה. רבה על חכמה מדה טובה מרובה על הרעה חמש מאות זה שנמדה טובה נאמר (שם לז) ונר חסד לאלפים ובמדה פורענות הוא אומר על שלשים ועל רבעים אף כאן מדה הטוב של ירידת המן רכמה על ירידת המגול: בדרם פורענות הוא אומר וארובות השמים. לא ירד מנוול אלא דרך שמי ארובות: ובמדה טובה הוא אומר דלפי שמים ספח. ותנא כמה ארובות יש בארוך דלת ארבע הרי לבי דלמות מ' ארובות ואחרי ששמי ארובות הורידו גשמים גובה ט"ו אמה מ' ארובות הורידו מן שמים אמות שהרי אמרת מדה טובה מרובה על של פורענות וכ"ש שאינה ממוענת הימנה: הא לא דמיא. אדר' אלעזר המודעי קאי: פסיפה פסיפה גמר. מה פתיחה האמורה בארובות המנוול ט"ו ל' ארובות אף פתיחה האמורה בדלמות המן ט"ו אמה לכל צ' ארובות: ובשאר. דחומש הפקודים נחמ' למין יין מביא חמשתה סתמא דמילא דדמיא או פתוחה יין למך אנגרון ואסכגרון (בבבבבב) מאי דסילקא. תשיב של תרדן (שם) מים ששלקן סתן תרדן (ברכות דה). דבולתו שלקי. שלקת של ירק (שטותה שם) כל מיני ירק שלק (ברכות טז) מדי דמשבר. לטמר דין שכות (בבבבבב) ודילמא דבילה קעילית. דלמא ושבר דקרא ללו און קאי אלה דבילה קעילית קאמר ששאר שפלת קעילית על שם הקומה (שם). אבל דבילה קעילית. הגיילה נכחומו מקום ומשכרת בין (בבבבבב) דבש. מיד נלמי' מים דבש שלקין ביחד (שם).

הנהרות הב"ח

(א) נפי ועוד מינה הכי פתח אלה מעיקרא כתיב נבקט לו מעינת: (ב) שם היו אומר מדה טובה מרובה ממת פורענות: (ג) שם דתן שמים נתן למי וזבא כמה פוריות: (ד) שם ונפש לוי טפי אלא ריה המועד: (ה) שם ויין שמים הוא וקרייה: (ו) רשי' דיה זה שיעור ויין כל הרי האלרים והמתן:

מוסף רש"י

ודילמא דאכליה על ידי אנגרון. שוא מין מלכל מתיבא המוספא דבילה הכילא לפני אנגרון ואסכגרון ועליון פלגין שוקים דעילין נחמ' למין יין מביא חמשתה סתמא דמילא דדמיא או פתוחה יין למך אנגרון ואסכגרון (בבבבבב) מאי דסילקא. תשיב של תרדן (שם) מים ששלקן סתן תרדן (ברכות דה). דבולתו שלקי. שלקת של ירק (שטותה שם) כל מיני ירק שלק (ברכות טז) מדי דמשבר. לטמר דין שכות (בבבבבב) ודילמא דבילה קעילית. דלמא ושבר דקרא ללו און קאי אלה דבילה קעילית קאמר ששאר שפלת קעילית על שם הקומה (שם). אבל דבילה קעילית. הגיילה נכחומו מקום ומשכרת בין (בבבבבב) דבש. מיד נלמי' מים דבש שלקין ביחד (שם).

תוס' ישנים

היה לרין לך עד ששולו נתן: דין אש מאש. והא דמתיב משה אש אלהים לון דין אלה מאש סתמא: מאתן ועשרים וחד לטא. שהיא מדה קטנה ששולט הכתוב מהרה דמתיב וטע: א"כ נפיש לוי טפי. שהיה נוכח לו יומר מששים אמה שהרי אמר ישראל וימי' פסיפא חיה יומר מפי' אמה לפי חשבונו: הני חמשה עשרין כנגד מי' כ"ו. לעיל נחמנו פירש שם מדרגתן וכן משמע נמי מדלעיל במקך לטולה קרא דשנתן שמים ויהא כתי' כנגד מי' משמע שאין להם עיקר מן המורה:

יום הכיפורים פרק שמיני יומא

עו.

הני חמשה עשרין כנגד מי' חמשה ימי דהכא קאמר סתמא דהש"ס דחמשה היוין וכפמוך פריך סתמא דהש"ס ואין שימא מן וי"ל דהא דקאמר הכא הני ה' עשרין כנגד מי' לכו סתמא דהש"ס קאמר לה אלא מילמיה דרב חסדא היא הכל וכי האי גוונא איכא צריש פריך אלו מילאיות (צ"ט דף כה.)

זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל כתיב הכא איש וכתוב התם יקח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו ואימא משה דכתיב ויהאיש משה ענו מאד דנין איש מאיש ואין דנין איש מוהאיש שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך בשור ורם שיש לו בן אחד פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום אף ישראל מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמאל לא ירד מן למחר ונמצאו כולן באתים ברעב נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים דבר אחר שהיו אוכלין אותו כשהוא חם דבר אחר מפני משאוי הדרך ויבכר היה רבי טרפון ורבי ישמעאל וקניסן יושבין ועוסקין בפרשת המן והיה רבי אלעזר המודעי יושב ביניהן נענה רבי אלעזר המודעי ואמר מן שירד להן לישראל היה גבוה ששים אמה אמר לו רבי טרפון מודעי עד מתי אתה? ומגבב דברים ומביא עלינו אמר לו רבי מקרא אני דורש חמשה עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים וכי חמש עשרה אמה בעמק (חמש עשרה בשפלה) חמש עשרה בהרים וכי מיא שורי שורי קיימי ועוד תיבה היכי פניא אלא (א) נבקעו כל מעינות תהום רבה עד דאשאו מיא בהרי טורי והדר חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים (ז) וכי אז יה מדה מרובה (ח) מדה טובה או מדה פורענות הוי אומר מדה טובה (ט) מדרת פורענות במדת פורענות הוא אומר וארובות השמים במדתו במודה טובה הוא אומר ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו (י) כמה ארובות יש ברלת ארבע ארבע הרי כאן שמונה ונמצא מן שירד להם לישראל גבוה ששים אמה תניא איסי תערורך לפני נגד צוררי (יג) וכו' ר' אלעזר המודעי פתיחה פתיחה גמר: אסור באכילה: הני חמשה עשרין כנגד מי' אומר רב חסדא כנגד ה' עשרין שבתורה (ובעשור) ואך בעשור (שבת שבתון) והיתה לכם הני חמשה עשרין ואין שיתא תנן (שתייה בכלל אכילה היא דאמר ריש לקיש מנין (לשתיה שהיא בכלל אכילה שנאמר (י) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך תירוש חמרא הוא וקרי ליה ואכלת ממאי ודילמא דאכליה על ידי אנגרון דאמר רב שמואל (י) אנגרון מיא דסילקא אבסגרון בין דכולהו שלקי אלא אמר רב אחא בר יעקב מהכא (י) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן בין ובשכר שכר (י) שתיה הוא וקרייה רחמנא ואכלת ממאי ודילמא הכא נמי דאכליה על ידי אנגרון שכר כתב מרדי דמשכר ודילמא דבילה קעילית (י) דתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב

דמינעיא ליה וכמה א"ר יתכן קב צאנע אמות ונתר הכי פריך אי דרך נפילה אפילו טובא נמי כו' וא"ר מאי קמינעיא ליה מעיקרא וכמה לימא דרך נפילה ואפילו טובא אלא רבי יתכן הוא דקאמר וכמה וכו"ג יש לפרש פסוק לא תספור (צ"ב דף כז:) גבי וכמה (א"ר יצא) כמלא רחצ תלוי:

עין משפט

ב"א מ"י פ"א מלכות ביא מקדש ה':

רבינו הגנאל

ולמה לא היה המן יורד לותן פעם אחת בשנה, ואסיקאנו מפני שיהו מטונין לבס לאכיהם שבשפים בכל יום. שמי שהיה לו כמה בונים היה דואג ואמר אם לא ירד המן למחר הרי אני ובני מתין ברעב. ונמצא חסיד מכוין לבו לשמים. דבר אחר מפני משיח הדרך. כמבול כתיב וארובות השמים נפתחו, וחובית חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים. ונמצא ארבע ארובות ישעיהו הילת. תנא כמה ארובות יש ברלת ארבע. וכתיב בסוף ודלתי שמים פתח וימטר עליהן מן לאכול. ונמצא שמי ארובות ט"ו אמה. על כל ארובה ז' אמות וחצי. ובב' דלמות ח' ארובות על כל ארובה שבע [אמת] וחצי. ונמצא שבע של מן ששים אמה. ואסיקאנו ר' אלעזר בגימטריה שיהו נמר. התם כתיב וארובות השמים נפתחו והבא כתיב ודלתי שמים פתח. מה פתיחה דהתם שבע אמות ומחצה על כל ארובה. אף פתיחה דהכא שבע אמות ומחצה על כל ארובה. תניא איסי בר יהודה אומר מן שירד לישראל היה מתגבר ועולה עד שרואין אותו מלכי מוח ומערה. שנאמר תערורך לפני נגד צוררי וכו'. ודיין אביי מיהא דאסי דאמר המן היה מתגבר ועולה בחשבון תערורך כו' שירא אותו הכל. כסא דרוד ללמא דאחי שעורו כחשבון ויהי רבי' לוג. ויש הפוסרים אסור באכילה ובשתיה ובחיצה ובכיסה ובבעילת הגדל ובחמישיה הססה. אוקימנא לאכילה ובשתיה חזא. והני ד' הא חמשה כנגד (חמשה) עשרין שבתורה. חד (ל) בעשור, וחד ובעשור ין אך בעשור ד' שבת שבתון ה' שבת שבתון. כהני כולוהו כתיב עני. חמשה כנגד חמשה. ואסיקאנו דשתיה בכלל אכילה היא שאמר כל נפש מבט לא תאכל רם. ותוב מרכיבי ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן ובין ובשכר וכו'. הא שתיה וקא קרי ליה ואכלת כו'. עד

ובעשור אך בעשור שבת שבתון

ושבת שבתון והיתה כ"ב. כך היא הגימטריה כתיב ספרים ודבר מימה היא מאל דלא מייתי לכו כסדר שהם כמזכיר בתורה אלא לגמרי מלמטה למעלה קא מייתי לכו ובעשור צפרשת פינתם וכו' בעשור שנת שנתן צפרשת אמר אל הכהנים ושנת שנתן והיתה לכם בחמרי מות אלה שהיתה לכם כתיב צרישא וי"ל דלהכי מייתי ובעשור צרישא משום דהמינה צפרשא לן לעיל (דף עז:) פירושו דעיניו כדאמר לעיל יכול ישב בחמה וצלנה וילעזר מ"ל כל מלאכה לא מעשו והיינו ההוא קרא דבעשור דכתיב ציה ועניתם לא נפשותיכם כל מלאכה לא מעשו וכיון דכתיב לבסוף קא מייתי לכולהו מלמטה למעלה וש ספרים שגורטין שנת שנתון על לעיל נעשו ובעשור והיתה לכם על צוהה נייסא אין אלס יכול לימן טעם:

הני חמשה הוו ואין שיתא תנן.

תימה לי דצקלאי נמי כמתי שימא תרי בחמרי מות ושלא כדאמר אל הכהנים וחד צינתם וי"ל דכי כל הגפס אשר לא מעונה לא קא חשיב דלא קחשיב אלא ציוויין תענו ועניתם אלס דלא ציווי הוא לא קא חשיב: גמר

גמר

עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו (י) כמה ארובות יש ברלת ארבע ארבע הרי כאן שמונה ונמצא מן שירד להם לישראל גבוה ששים אמה תניא איסי תערורך לפני נגד צוררי (יג) וכו' ר' אלעזר המודעי פתיחה פתיחה גמר: אסור באכילה: הני חמשה עשרין כנגד מי' אומר רב חסדא כנגד ה' עשרין שבתורה (ובעשור) ואך בעשור (שבת שבתון) והיתה לכם הני חמשה עשרין ואין שיתא תנן (שתייה בכלל אכילה היא דאמר ריש לקיש מנין (לשתיה שהיא בכלל אכילה שנאמר (י) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך תירוש חמרא הוא וקרי ליה ואכלת ממאי ודילמא דאכליה על ידי אנגרון דאמר רב שמואל (י) אנגרון מיא דסילקא אבסגרון בין דכולהו שלקי אלא אמר רב אחא בר יעקב מהכא (י) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן בין ובשכר שכר (י) שתיה הוא וקרייה רחמנא ואכלת ממאי ודילמא הכא נמי דאכליה על ידי אנגרון שכר כתב מרדי דמשכר ודילמא דבילה קעילית (י) דתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב

חייב

היה לרין לך עד ששולו נתן: דין אש מאש. והא דמתיב משה אש אלהים לון דין אלה מאש סתמא: מאתן ועשרים וחד לטא. שהיא מדה קטנה ששולט הכתוב מהרה דמתיב וטע: א"כ נפיש לוי טפי. שהיה נוכח לו יומר מששים אמה שהרי אמר ישראל וימי' פסיפא חיה יומר מפי' אמה לפי חשבונו: הני חמשה עשרין כנגד מי' כ"ו. לעיל נחמנו פירש שם מדרגתן וכן משמע נמי מדלעיל במקך לטולה קרא דשנתן שמים ויהא כתי' כנגד מי' משמע שאין להם עיקר מן המורה:

ובעשור אך בעשור שבת שבתון

ושבת שבתון והיתה כ"ב. כך היא הגימטריה כתיב ספרים ודבר מימה היא מאל דלא מייתי לכו כסדר שהם כמזכיר בתורה אלא לגמרי מלמטה למעלה קא מייתי לכו ובעשור צפרשת פינתם וכו' בעשור שנת שנתן צפרשת אמר אל הכהנים ושנת שנתן והיתה לכם בחמרי מות אלה שהיתה לכם כתיב צרישא וי"ל דלהכי מייתי ובעשור צרישא משום דהמינה צפרשא לן לעיל (דף עז:) פירושו דעיניו כדאמר לעיל יכול ישב בחמה וצלנה וילעזר מ"ל כל מלאכה לא מעשו והיינו ההוא קרא דבעשור דכתיב ציה ועניתם לא נפשותיכם כל מלאכה לא מעשו וכיון דכתיב לבסוף קא מייתי לכולהו מלמטה למעלה וש ספרים שגורטין שנת שנתון על לעיל נעשו ובעשור והיתה לכם על צוהה נייסא אין אלס יכול לימן טעם:

הני חמשה הוו ואין שיתא תנן.

תימה לי דצקלאי נמי כמתי שימא תרי בחמרי מות ושלא כדאמר אל הכהנים וחד צינתם וי"ל דכי כל הגפס אשר לא מעונה לא קא חשיב דלא קחשיב אלא ציוויין תענו ועניתם אלס דלא ציווי הוא לא קא חשיב: גמר

גמר

עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו (י) כמה ארובות יש ברלת ארבע ארבע הרי כאן שמונה ונמצא מן שירד להם לישראל גבוה ששים אמה תניא איסי תערורך לפני נגד צוררי (יג) וכו' ר' אלעזר המודעי פתיחה פתיחה גמר: אסור באכילה: הני חמשה עשרין כנגד מי' אומר רב חסדא כנגד ה' עשרין שבתורה (ובעשור) ואך בעשור (שבת שבתון) והיתה לכם הני חמשה עשרין ואין שיתא תנן (שתייה בכלל אכילה היא דאמר ריש לקיש מנין (לשתיה שהיא בכלל אכילה שנאמר (י) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך תירוש חמרא הוא וקרי ליה ואכלת ממאי ודילמא דאכליה על ידי אנגרון דאמר רב שמואל (י) אנגרון מיא דסילקא אבסגרון בין דכולהו שלקי אלא אמר רב אחא בר יעקב מהכא (י) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן בין ובשכר שכר (י) שתיה הוא וקרייה רחמנא ואכלת ממאי ודילמא הכא נמי דאכליה על ידי אנגרון שכר כתב מרדי דמשכר ודילמא דבילה קעילית (י) דתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב

חייב

היה לרין לך עד ששולו נתן: דין אש מאש. והא דמתיב משה אש אלהים לון דין אלה מאש סתמא: מאתן ועשרים וחד לטא. שהיא מדה קטנה ששולט הכתוב מהרה דמתיב וטע: א"כ נפיש לוי טפי. שהיה נוכח לו יומר מששים אמה שהרי אמר ישראל וימי' פסיפא חיה יומר מפי' אמה לפי חשבונו: הני חמשה עשרין כנגד מי' כ"ו. לעיל נחמנו פירש שם מדרגתן וכן משמע נמי מדלעיל במקך לטולה קרא דשנתן שמים ויהא כתי' כנגד מי' משמע שאין להם עיקר מן המורה: